

יזמת השלום הערבית: עת לאסטרטגיה אזורית מצד ישראל

אלעאי אלון וגלעד שר

מבוא

על סדר יומה של הממשלה החדשה עומד, בעדיפות גבוהה, הטיפול בסכסוך הישראלי-ערבי. אנו סבורים כי עליה לעשות זאת בתהליך משוכלל, יציב ורצוף, הכולל במקביל: משאומתן להסדר קבע, הסדרי ביניים, הידברות אזורית וצעדים חד-צדדיים קונסטרוקטיביים שיובילו למציאות של שתי מדינות. בתהליך כזה, שינוהל בידי ארצות-הברית ו/או הקוורטט, יש יתרון ברור להתבססות על מתווים בינלאומיים רשמיים קיימים: רעיונות קלינטון, מפת הדרכים ויזמת השלום הערבית. רבות נכתב על היוזמה, מאז הושקה¹; במאמר זה נתמקד בכמה מגמות, ובשיקולים בעד ונגד הודעה של ישראל כי היא מוכנה לפתוח ערוץ רב-צדדי ולדון בה כבסיס למשאומתן. אנו סבורים כי על ישראל להכיר ביוזמת השלום הערבית כפלטפורמה אזורית-בינלאומית להידברות רב-צדדית עם העולם הערבי, וכבסיס לשיח עם מי מהמדינות החברות בליגה הערבית, ובלבד שהדבר יבוא לצד התקדמות מעשית במשאומתן על הסדר מדיני עם הפלסטינים. יש להזהיר: עצם ההכרה ביוזמה, כצעד יחידי ובודד, אין בו מאומה. במשולב עם משאומתן להסכם ישראלי-פלסטיני, זוהי דרך ריאלית וטובה להבטיח את האינטרסים הלאומיים של ישראל, ובראשם, את התוויית הגבולות של ישראל כמדינתו הדמוקרטית והבטוחה של העם היהודי. אנו סבורים שמבחינה מדינית וביטחונית, הסטטוס קוו בסכסוך הישראלי-ערבי הוא מסוכן לישראל. גם השינויים שחלו בשנים האחרונות במאפייני העימות, הלחימה והאיומים על העורף, ויכולותיהם הצבאיות של ארגונים עוינים לא-מדינתיים – כל אלה מחייבים הערכה מתמשכת של מאזן העליונות האיכותית והצבאית באזור. ניתן לקוות כי יהיה בכוחם של משאומתן עם הפלסטינים ותהליך מדיני אזורי

פרופ' אלעאי אלון הוא מרצה בחוג לפילוסופיה באוניברסיטת תל אביב
גלעד שר הוא חוקר אורח במכון למחקרי ביטחון לאומי

כולל להוציא אל מחוץ למעגל האיום על ישראל כמה מן השחקנים הבעייתיים ביותר בהקשרים אלה.

אם תמשיך ישראל להיגרר בחוסר-יוזמה, תצטמצם עוד יותר האפשרות המעשית לסיים את הסכסוך הישראלי-פלסטיני בהסכם, על בסיס העיקרון של שתי מדינות לשני עמים. דווקא לנוכח ההתפתחויות בעולם הערבי, צריכה ישראל לאותת כעת כי היא נכונה לבחון משא-ומתן אזורי עם העולם הערבי הגועש והמדמם.

הכרה ביוזמה ותחילת הידברות על בסיסה עשויות לתרום בכמה תחומים: ראשית-כל, הן עשויות לתרום לשיפור היציבות במזרח התיכון על ידי חיזוק מעמדה של ארצות-הברית באזור; שנית, במידה שהשיח על בסיס היוזמה יתקיים לצד התקדמות של ממש בערוץ הישראלי-פלסטיני, תקטן הסכנה למדינה דו-לאומית; שלישית, יהיה בכך כדי לסייע לחיזוק ישראל והציר המערבי-סוני המתון, מול איראן ושלוחותיה.

ישראל עשויה לזכות בהישגים לטובתה בשולחן המשא-ומתן הדו-צדדי והרב-צדדי. אמנם, אין כל ערובה שאכן כך יקרה, אך הסבירות שיתקבלו מקצת היתרונות לישראל ולצדדים שלישיים כגון ארצות-הברית תגבר, אם תחול התקדמות של ממש לקראת הסכם עם הפלסטינים.

סקירה היסטורית

שורשיה הרחוקים של יוזמת השלום הערבית הם ביוזמת השלום הסעודית שהעלה המלך פאהד בשנת 1981. יוזמת פאהד תבעה מישראל נסיגה לקווי 67, פירוק ההתנחלויות, מתן חופש פולחן לכל הדתות, מתן זכות לפלסטינים לקבוע את גורלם ומתן פיצויים למי מהפליטים שלא ירצה לשוב [לישראל], פיקוח של האו"ם על השטחים לתקופה של מספר חדשים, הקמת מדינה פלסטינית שבירתה ירושלים ומתן ערבויות בינלאומיות לביצוע התוכנית.

נוסח זה פקע ביום שהיוזמה הסעודית אומצה בוועידת הפסגה של הליגה הערבית בביירות, בחודש מרס 2002, ביוזמתו של עבדאללה שהוכתר לימים למלך ערב-הסעודית. בהשתדלותה הנמרצת של ירדן באמצעות מרואן מועשר, שר החוץ דאז, התקבלו העקרונות הבאים:

- א. נסיגה ישראלית מכל השטחים שכבשה בשנת 1967;
- ב. הקמת מדינה פלסטינית עצמאית וריבונית שבירתה ירושלים המזרחית;
- ג. פתרון צודק ומוסכם לבעיית הפליטים, ללא כפייה על מדינות ערב המארחות לקלוט אותם. יש לציין שבמסמכים אחרים שפורסמו על ידי ועידת הפסגה של הליגה הערבית בשנת 2002, הודגשה התביעה לזכות השיבה של הפליטים הפלסטיניים;

ד. בתמורה יכירו כל חברות הליגה הערבית בסוף הסכסוך הערבי-ישראלי, יבטיחו ביטחון לכל מדינות האזור ויכוננו יחסים נורמליים עם ישראל. בצד דיווחים על מגעים חשאיים בין ראש הממשלה לשעבר, אהוד אולמרט, לבין עבדאללה, מלך ערב-הסעודית,² סרב ראש הממשלה להיענות להזמנה לנאום בעברית בוועידת הליגה.³ בשנת 2002 התנגד ראש הממשלה דאז, אריאל שרון, ליוזמה שפורסמה בסמוך לפיגוע במלון פארק ולמבצע "חומת מגן" שבא בעקבותיה. הוא טען שהיוזמה מבטלת את החלטות מועצת הביטחון 242 ו-338 ובכך את הצורך במשא-ומתן, והיא בבחינת "הכול או לא כלום",⁴ וכמוהו התבטאו מאוחר יותר שמעון פרס,⁵ ראש הממשלה, בנימין נתניהו ב-2007 ושר החוץ, אביגדור ליברמן, ב-2009. מקצתם תבעו שינויים מראש: כך פרס⁶ ואולמרט⁷. למהלך הגישוש הבלתי-רשמי לגבי אפשרות זו לשינויים הצטרפו גם תום פרידמן (2007),⁸ סקוקרופט ובז'ז'ינסקי (במאמר ב-2008).

גורמים ערביים, כגון המלך עבדאללה מירדן⁹ ואתר רשמי של הרשות הפלסטינית,¹⁰ כמו גם גורמים באיחוד האירופי,¹¹ שללו את הטענות שנשמעו בישראל.

בעד ונגד בישראל

בדיון הציבורי בישראל הועלו שתי קבוצות טיעונים נגד הכרה ביוזמה. הראשונה מורכבת מטיעונים עקרוניים: היוזמה נהגתה כתרגיל יחסי ציבור, בעקבות מעורבות נתינים סעודיים בהתקפת הטרור על המגדלים התאומים (2001), לפיכך אין היא בחזקת הצעה אמיתית ולמעשה, היא כבר נכשלה. לחלופין, יש המזהים בה חלק מתוכנית השלבים, ובהיותה מנוגדת במהותה לאידאולוגיה ולאמונה האסלאמית, תוקפה אינו אלא זמני.

עוד נטען, כי היוזמה היא תכתיב שמתנה את התמורה הערבית בכניעה ישראלית מוקדמת לעמדות הפלסטיניות והסוריות, ולא הזמנה למשא-ומתן מול הליגה כולה. גם היתרונות המועטים שהיוזמה מציעה כרוכים בויתורים ישראלים שאינם מוצדקים, לרבות בסוגיית הפליטים, שניסוחה אינו אלא כסות לתביעת זכות השיבה, וקבלת העמדה הערבית בסוגיית ירושלים. בתביעה לנסיגה בכל החזיתות לקווי 67, דעת הקהל הישראלית לא תעמוד. לבסוף טוענים המבקרים, כי הניסיון הישראלי מלמד שוויתורים רק החמירו את מצבה של ישראל.

הקבוצה השנייה מורכבת מטיעונים נסיבתיים: אל לה לישראל החזקה, בסטטוס קוו המיטיב עמה, לשנותו על ידי הכרה ביוזמה, שבמהותה אינה מספקת ביטחון. מנהיגי ערב אינם יכולים לעמוד מאחורי הבטחותיהם בנושא היוזמה. הנושא הפלסטיני, העומד במרכז היוזמה, אינו מונח עתה על סדר היום הערבי והעולמי, גם אילו היה – הפיצול בין חמאס לפתח אינו מציג לפני ישראל הנהגה אחראית, לגיטימית ויציבה. העולם האסלאמי, הערבי והפלסטיני מצוי במצב של אי-יציבות

שאינו מאפשר לישראל ליטול סיכונים. היסטורית, המשא-ומתן עם הפלסטינים תקוע לא בגלל ישראל אלא בגללם, ומדינות ערב לא פעלו מספיק כדי לשכנע את הישראלים באמינות היוזמה, למשל באמצעות ביקור ראשיהן בארץ.

מגמות ומשמעויות

מגמות עיקריות

א. במשך שנים, עלה מספר הפלסטינים שהביעו תמיכה ביוזמת השלום על מספר התומכים בקרב הציבור הישראלי.¹² ב-2008 היה היחס 39% לעומת 67% בהתאמה;¹³ יחס דומה היה ב-2009;¹⁴ בשנת 2012 עלה האחוז בציבור הישראלי ל-50%, לעומת עלייה ל-75% אצל הפלסטינים.¹⁵

ב. חרף התהפוכות הפוליטיות והדתיות והזעזועים במזרח התיכון, חזרה הליגה הערבית ואשררה את היוזמה כמעט מדי שנה בעשור האחרון. בוועידת הפסגה שהתקיימה בדוחה במרס 2013, הוזכרה היוזמה הערבית כאחד מעוגני המדיניות של הליגה.¹⁶ יחד עם זאת, אין כל ערובה שכך יהיה גם בעתיד.

ג. התנאים מצד מדינות הליגה הלכו והתרככו לאורך ימי היוזמה הערבית. אלה השינויים העיקריים:

1. פליטים: מעמידה על זכות השיבה עד ניסוח המאפשר משא-ומתן, ויש המפרשים – זכות וטו לישראל. בניגוד לקו זה, בוועידת הפסגה בבגדאד בשנת 2012 שבה זכות השיבה ותפסה את מקומה הבעייתי מבחינת ישראל בסעיף 12 בנוסח הצהרת בגדאד ('אעלאן בגדאד'), לצד חזרה על מרכיב ההסכמה בין הצדדים על הנושא. בהחלטות הוועידה, תביעה זו אינה מצוינת במפורש.¹⁷

2. המחויבויות הערביות – נורמליזציה, שלום ותום הסכסוך.

3. בתביעה הערבית לריבונות על ירושלים: מעבר משימוש ב"ירושלים" ועד "ירושלים המזרחית".

אופי המסמך וסגנונו: בסיס לדיון, ולא תכתיב

בניגוד להצהרות של כמה פוליטיקאים ערביים,¹⁸ אנו סבורים שהיוזמה אינה בגדר תכתיב, אלא הזמנה למשא-ומתן על בסיס כמה עקרונות.¹⁹ בהודעת ועידת הפסגה האחרונה בדוחה קוראת הליגה לחזור לשולחן הדיונים, ואין היא מתנה את תהליך השלום בקבלת היוזמה כתכתיב.²⁰ מלמדים על כך הדיונים הבלתי-רשמיים ואף הרשמיים שנערכו עוד בשנת 2005 באלג'יר בקרב מדינות הליגה, באשר לאפשרות של הכנסת שינויים מצד ישראל בנוסח היוזמה. אפשרות כזו נדחתה, דחייה שבאה לידי ביטוי גם בדבריהם של מדינאים ערביים כגון וליד מועלם (2009).²¹

ערב ועידת 2007 הכריז הנסיך פייסל, שר החוץ הסעודי, שעל מנהיגי ערב להיות מוכנים להכניס שינויים ביוזמה.²² ידיעות על ניסיונות כאלה נפוצו שוב שנתיים מאוחר יותר,²³ ובאחרונה התפרסם כי משלחת של הליגה תצא לארצות-הברית עם נוסח חדש של תוכנית השלום, שאינו פוסל אפשרות לשינויים.²⁴

עמדות הערבים ביחס ליוזמה

היוזמה הערבית היא אינטרס ערבי, ולכן אפשר להניח שהאיומים במשיכתה מהשולחן המדיני של המזרח התיכון אינם אלא איומי סרק. מצד שני, ייתכן שדעת הקהל המתחזקת במדינות ערב מזהה את האינטרס כמקדם רק את המשטרים, ותקרא לביטולה. בעת הזאת ניתן לזהות שלוש עמדות ערביות עיקריות באשר ליוזמה: דרישה להסרתה מסדר היום, אולטימטום לישראל ותמיכה בהמשך קיומה לזמן מוגבל.

דרישה להסתלק מהיוזמה או לעיין בה מחדש

שלושה גורמים מאיימים על המשך נגישותה של היוזמה: האחד – עמדות מפורשות נגדה: כוויית מבקשת להסתלק מהיוזמה בעקבות המשט הטורקי,²⁵ וכמוה גם קטר,²⁶ ושייח' אל-אזהר, אחמד אל-טייב, קרא בכינוס חירום של מדינות האסלאם בִּמְכָה למשוך כליל את יוזמת השלום הערבית "שזכתה לקבלת פנים גרועה ביותר [מצד ישראל]."²⁷

אבו־עלא קרא באפריל 2012 לבחון מחדש את היוזמה הערבית במלאת לה עשר שנים,²⁸ וחמאס, שעמדתו הוצגה בפי ד"ר סלאח אל־ברדוויל, קובע שהחייאת יוזמת השלום מבטאת התחמקות ערבית מעמידה בפני הכיבוש.²⁹ מרואן מועשר, מאבות היוזמה הערבית והאיש שבהיותו שר חוץ של ירדן נתן לה ליטוש סופי, מזהה בנובמבר 2011 לחצים מצד הציבור הערבי הכללי המתקומם נגד המשך הסטטוס קוו של הבעיה הפלסטינית. באחרונה התבטא מועשר כי אם תיכשל היוזמה, יקיץ הקץ על פתרון שתי המדינות. האיום השני טמון במגמת הירידה במספר המדינות הערביות השותפות ליוזמה, והשלישי – הזדקנותו של "מנוע" היוזמה – המלך עבדאללה מערב־הסעודית.³⁰

אולטימטום לישראל: היוזמה לא תהיה מונחת לעד על השולחן

מרואן מועשר קובע,³¹ יחד עם אישים ערביים אחרים כגון שיח' חמאד, יו"ר ועדת המעקב של הליגה (2012), כי אסור להניח שהיוזמה תהא תקפה לנצח. למרות שאזהרות כאלה נשמעו כבר בעבר, ייתכן שהמצב היום שונה בתכלית, בעיקר בגלל הפקעת המונופול על קבלת החלטות מידי שליטים אוטוקראטיים בעולם הערבי לטובת הרחוב הערבי והציבור.

תמיכה

מצד שני, מדינאים ערביים שונים קובעים שהיוזמה תקפה והם תומכים בה בפומבי. ב-2007 נטען שאפילו האיראנים תמכו בה, אם כי באופן לא פומבי ולא רשמי;³² נשיא עיראק, אל-מאלכי, הביע בה תמיכה ביוני 2009;³³ בנובמבר 2011 תמך בה טורקי אל-פייסל³⁴ וכמוהו שר החוץ של ירדן.³⁵ בשנת 2010 הביע מחמוד עבאס בדוחה התנגדות להסתלקות מהיוזמה,³⁶ ובעמדה דומה מחזיק מוניב אל-מצרי, איש עסקים פלסטיני משפיע,³⁷ וכך אפילו מנהיג סודאן, אל-בשיר.³⁸ בוועידת הפסגה בבגדאד בשנת 2012 השתתפה גם טוניסיה האסלאמיסטית, והשנה, בכינוס דאבוס, קרא עבדאללה מלך ירדן לממשלת ישראל לקבל את היוזמה. בין שאר נימוקיו – חשש שירידת הנושא הפלסטיני מסדר היום העולמי תקל על ישראל לקבוע עובדות בשטח.³⁹

השלכות אפשריות

חיזוק הרשות וסיכוי לשינוי חיובי בחמאס

יש להניח שעניינה של הרשות הפלסטינית ביוזמה הערבית התחזק לנוכח המאבק הפנימי בין פתח לחמאס, שבמסגרתו רמז ח'אלד משעל על נכונות להגיע להסכם עם ישראל ולהכרה בה.⁴⁰ הזכרנו לעיל את התמיכה היציבה של דעת הקהל הפלסטינית ביוזמה. מעבר לתוצאות המדיניות של הכרה ביוזמה על ידי ישראל, תוך קידום המשא-ומתן המדיני, עשויים לצמוח לרשות יתרונות פוליטיים כגון שחרור האסירים הפלסטיניים – סוגיה שמעוררת בשבועות האחרונים תסיסה מחודשת בגדה.⁴¹

תגובתו של חמאס ליוזמה לא הייתה אחידה: בשנת 2006 הביעו משעל ואל-זהאר הסכמה פושרת כלפיה, ומצד שני, כשדחתה התנועה את היוזמה, הפעילו עליה מדינות ערב לחצים לקבל אותה. לאור השינויים בהתבטאויותיהם של חלק ממנהיגי החמאס לטובת השגת הסכם כלשהו עם ישראל, הכרה ישראלית ביוזמה עשויה לעודד את הכיוון הזה.

הקהילה הבינלאומית

על פי דיווחים בתקשורת, מזכיר המדינה האמריקני, ג'ון קרי, מתכוון להניח את היוזמה הערבית על שולחן הדיונים בין ישראל לפלסטינים.⁴² נמסר כי הוא חותר לקואליציה של מדינות ובהן טורקיה, ירדן, מצרים ומדינות המפרץ, אשר תתמוך בחידוש תהליך השלום, בין השאר על בסיס היוזמה, וכי הוא מבקש לשכנע מדינות בליגה לנקוט צעדים של נורמליזציה ביחסים עם ישראל.⁴³

בתקופת כהונתו הראשונה של הנשיא אובמה, אמר שליחו המיוחד למזרח התיכון, ג'ורג' מיטשל, בפורומים סגורים מייד לאחר מינויו, כי היוזמה הערבית

תהיה מעמודי התווך של המדיניות האמריקנית באזור. עמדה חיובית דומה הביעו בעבר ג'ון קרי עצמו וצ'אק הייגל – בתפקידיהם הקודמים – עוד ב־2009 גורמים בינלאומיים אחרים תמכו ביוזמה מראשיתה, ולא שינו את עמדותיהם מאז (הקוורטט באפריל 2003; מזכ"ל האו"ם במרס 2007). האיחוד האירופי חוזר ומאשר את תמיכתו ביוזמה (קטרין אשטון וסרגיי לברוב).⁴⁴ עוד יוצאות הודעה משותפת של שרי החוץ של מדינות הליגה והאיחוד האירופי מנובמבר 2012, והכרזת תמיכה ביוזמה מטעם שרי החוץ של האיחוד האירופי, בדצמבר 2012. בחודש מרס שבה והביעה רוסיה תמיכה ביוזמה, ואף סין תומכת בתהליך השלום על סמך התוכניות השונות, ובהן היוזמה.⁴⁵

יציאתה של ארצות־הברית מעיראק ונסיגתה הצפויה מאפגניסטן בשנה הבאה מתפרשות כניצחון של הקיצונים בעולם האסלאמי, סוגים ושיעים כאחד. התקדמות להסכם בערוץ הישראלי־פלסטיני, בד בבד עם עידוד ההידברות בין ישראל לבין חברות בליגה הערבית על בסיס יוזמת השלום הערבית, עשויות למתן את הפרשנות הזו ולחזק את מעמדה של ארצות־הברית.

סיכוי ל"מחירים נמוכים"

סקרים שנעשו ברחוב הערבי מלמדים שהסכסוך הישראלי־פלסטיני תופס נפח זעום מתשומת הלב הציבורית הערבית. מקדימות אותו סוגיות פנימיות, חברתיות, ובעיקר כלכליות.⁴⁶ אפשר שדווקא בתנאים אלה, מחיר השגת הסכם עם הפלסטינים, סוריה ולבנון, עשוי להיות נמוך יותר מאשר בתנאים אחרים.

חיזוק ציר ההתנגדות להתעצמות איראן

פרט לסוגיית הגרעין, חולקת ישראל אינטרס עם רוב מדינות ערב בנושא פעילותה של איראן באזור.⁴⁷ מדינות אלה מאותגרות מבחינה דתית ופוליטית על ידי הנמרצות השיעית האיראנית בעיראק (הנשלטת על ידי השיעים); בלבנון – שם חזבאללה שותף, תוך אוטונומיה צבאית וכלכלית, להנהגת המדינה; בערב־הסעודית, שבה מיעוט שיעי באזורי הנפט של מזרח הממלכה מהווה איום פנימי, או בתימן, שבה יורטה בראשית שנה זו ספינה איראנית שניסתה להעביר נשק למורדים השיעים.⁴⁸ לבסוף, להכרה ביוזמה כמסגרת אזורית מדינית כוללת יש סיכוי למזער את נזקם של חזבאללה וארגונים כמותו.

כיווני פעולה אפשריים והמלצות למדיניות

היתרונות שעשויים לצמוח לישראל מניהול ערוץ הידברות רב־צדדי, תוך הכרה ביוזמת השלום הערבית כפלטפורמה מובילה להתקדמות מעשית לקראת הסכם מדיני עם הפלסטינים, יתבטאו בכמה מישורים: מעמדה הבינלאומי של ישראל עשוי להשתפר, על ידי הצבתה כשחקנית מפתח משפיעה שביכולתה להעניק

נכס מדיני ותדמיתי נכבד לארצות־הברית – דבר שיסייע לה לשקם את מעמדה במזרח התיכון ובעולם האסלאמי והערבי. שיח עם הליגה הערבית, שמעולם לא הייתה בעלת השפעה רבה, עשוי להחזיר את הדיון המדיני באזור מהתחום הדתי – שאליו הוא נוטה מאז פרוץ "האביב הערבי" – לתחום הפוליטי, והוא גם עשוי לסייע לישראל לזהות גורם ערבי אחד שאיתו אפשר לדבר. תוצאה אפשרית נוספת היא סיוע לחיזוק המחנה הסוני באסלאם במאבקו נגד השיעה ולהחלשת "הקלף הפלסטיני" בארסנל של איראן⁴⁹ ושל חזבאללה.

המלצות לפעולה

ראשית־כל, על ישראל ליזום שיחות חשאיות עם כמה מראשי המדינות החברות בליגה הערבית, להכנת הודעה רשמית בדבר נכונותה של ישראל להכיר ביוזמה כבסיס למשא־ומתן. בין הנושאים על סדר היום – הסכמה על מסגרת רב־צדדית כוללת למשא־ומתן; הסכמה על צעדים מהותיים וצעדים מעצבי מציאות מצד ישראל כלפי הפלסטינים, ומצד מדינות ערב כלפי ישראל; הסכמה על זהות צד ג' לתיווך ביחס לפרטים; סיוע הדדי לפעולה בדעת הקהל; הסכמה על מדיניות מול ארגונים לא־מדינתיים ומול ציבורים שונים.

בשלב השני על ישראל, בתיאום עם הליגה, לנהל שיחות חשאיות עם כל הארגונים, לצורך בירור עמדותיהם במקרה שישראל תכיר ביוזמה.

בנוסח היוזמה עצמו נוגעת ההתניה היחידה ל"תגמול" הערבי על מילוי תנאי הליגה על ידי ישראל, ולא על השגת הסכם מקדים עם הפלסטינים – עמדה שהביע, בין השאר, עמרו מוסא בכנס המדיני־כלכלי "אמברוזטי", בספטמבר 2010.⁵⁰

עם השלמת שלבים אלה יפתחו גורמים בלתי־משלתיים, תוך ניצול העלייה בשיעור התומכים בקבלת היוזמה, במסע הסברה נרחב בציבור הישראלי, שבעקבותיו תבוא הודעה רשמית ישראלית על הכרה ביוזמה כפתיחה למשא־ומתן, והצעת מקום ומועד למשא־ומתן זה. ייתכן שראוי להזמין את טורקיה להשתתף – במיוחד לאור עמדות שהביעה בעבר בזכות היוזמה⁵¹ ולאחר ההפשרה ביחסים הדיפלומטיים בין המדינות – בין שאר החברים במשלחת של צד ג'.

אנו סבורים כי במסגרת תהליך משוכלל, יציב ורצוף, הכולל במקביל: משא־ומתן להסדר קבע, הסדרי ביניים, הידברות אזורית וצעדים חד־צדדיים, יש מקום להכרה של ישראל ביוזמת השלום הערבית כפלטפורמה אזורית־בינלאומית להידברות עם העולם הערבי, וכבסיס למשא־ומתן עם הליגה הערבית. הסיכונים במדיניות כזו נופלים מההישגים הצפויים מהצלחתה, ובראשם – עיצוב הגבולות של ישראל כמדינתו הדמוקרטית והבטוחה של העם היהודי.

הערות

- 1 ר', למשל: Teitelbaum, J., "The Arab Peace Initiative: A Primer and Future Prospects", Jerusalem Center for Public Affairs, 2009.
<http://jcpa.org/article/the-arab-peace-initiative-a-primer-and-future-prospects-2>
 Ben Meir, Alon. "The Arab peace initiative: Now or never", *Digest of Middle East Studies*, 19 (2), 2010, pp. 228-233.
- Daoudi, M. S. D., "The Arab Peace Initiative", *CrossCurrents*, 59 (4), 2009, pp. 532-539.
- Region, A. H. I. A. C., Pundak, R., & Banya, S., "From the Arab Peace Initiative to the Arab Spring and Back," *The Arab Peace Initiative and Israeli-Palestinian Peace*, 2, 2012. "The Arab Peace Initiative." *Middle East Policy* 9 (2), 2002, p. 25.
 קובי מיכאל (עורך), יוזמת הליגה הערבית – האומנם הזדמנות היסטורית?: רקע, משמעויות וכיווני פעולה אפשריים, מכון ירושלים לחקר ישראל, 2007.
- Rifkind, Gabrielle, *The Arab Peace Initiative: Why Now?* Oxford Research Group, 2008. Yossi Alpher, "The Arab Peace Plan: Seize a Diplomatic Opportunity, The Strategic Interest, *Forward*, issue of June 8, 2007, <http://forward.com/articles/10892/>
 Henry Siegman, "The Underlying Risks in Missing the Arab Peace Initiative." *Common Ground News Service*, April 26, 2007.
<http://www.commongroundnews.org/index.php?lan=en>
- Yossi Alpher, Ghassan Khatib and Charmaine Seitz (Eds.) "The Bitterlemons Guide to the Arab Peace Initiative: New Thinking on a Key Middle East Proposal", 2001, http://www.bitterlemons-books.org/books/Bitterlemons_API_book_2011.pdf
 Marwan Muasher, *The Arab Center: The Promise of Moderation*. New Haven & London: Yale University Press, 2008.
- 2 שרה יזרעאלי, "הידברות סעודית – ישראלית: נסיכים ורוח, וגשם אין", *עדכון אסטרטגי*, כרך 10, גיליון 2, אוגוסט 2007.
<http://cdn.www.inss.org.il/reblazecdn.net/upload/%28FILE%291193317230.pdf>
 יוסי מלמן, "מלחמות הביון בין סעודיה לאסד", ואללה, 29 בנובמבר 2012.
- 3 עקיבא אלדר, "אולמרט סירב לנאום בפני מנהיגים ערבים ולהביע תמיכה ביוזמת השלום", *הארץ*, 9 באוגוסט 2012.
- 4 Hoffman, Gil, "Sharon warns Saudi plan may be Arab plot", *The Jerusalem Post*, March 4, 2002.
- 5 "Israel to offer counterproposal to Arab peace initiative, Peres says", *USA Today*, May 20, 2007, http://usatoday30.usatoday.com/news/world/2007-05-20-mideast_N.htm.
- 6 Response of FM Peres to the decisions of the Arab Summit in Beirut, Israel Ministry of Foreign Affairs, March 28, 2002, <http://www.mfa.gov.il/mfa/pressroom/2002/pages/response%20of%20fm%20peres%20to%20the%20decisions%20of%20the%20arab.aspx>
- 7 "Olmert hails Arab peace offer as revolutionary change", *CBC News*, March 30, 2007.
- 8 Thomas L. Friedman, "Abdullah's Chance", *New York Times*, March 23, 2007.

- “King Abdullah of Jordan reaffirmed this in an interview with the Spanish daily”, 9
El Pais, October 18, 2008.
- The Arab Peace Initiative, Frequently Asked Questions, Negotiations Affairs 10
Department, Palestine Liberation Organisation, 2013.
<http://www.nad-plo.org/etemplate.php?id=157>
- Eduard Soler I Lecha, *The EU and the Arab Peace Initiative: Promoting a regional 11*
approach, Israeli-European Policy Network, 2010.
- Gahssan Khatib, “Consistent support.” In: Alpher et. al. 2011, *ibid.*, 27ff. 12
- “Palestinians, Israelis at Odds over Saudi Plan,” Angus reid public opinion, June 17, 13
2008, http://www.angus-reid.com/polls/32449/palestinians_israelis_at_odds_over_saudi_plan/
- IPI Poll Finds Palestinians Support Two-State Peace Plan and Fatah, Hope Obama 14
Can Advance Peace Process, http://www.charneyresearch.com/2009Sep23_IPI_Poll_findings_on_PalestinePeacePlan.htm
- James J. Zogby, Arab Peace Initiative 10 Years On, March 27, 2012: “Sure enough, 15
when we ran a poll on the Arab Peace Initiative across the Arab world, we found that almost three-quarters of all Arabs support a solution to the Arab-Israeli conflict that would lead to the establishment of a Palestinian state alongside Israel.” <http://miftah.org/Display.cfm?DocId=24621&CategoryId=5>
- המקור בערבית. 16
<http://www.lasportal.org/wps/wcm/connect/706398004f08e22bb430be5cbbcbea77a/24.pdf?MOD=AJPERES>
- יש לציין כי גם בוועידות קודמות היו הבדלי ניסוח דומים. 17
- או, למשל, עמרו מוסא: 18
“The Arab Peace Initiative is not a bargaining chip. There will be no derogation from its principles. It is a collective position that reflects a deep belief in and a genuine quest for peace.”
Alpher et. Al. 2010. p. 25. Arab Peace Initiative: A Primer and Future Prospects” Joshua Teitelbaum.
Jerusalem: *Jerusalem Center for Public Affairs*.
- ראו: 19
Daoudi, 2009, p. 539.
- “אנו מעלים על נס את התפקיד שממלאת ועדת יזמת השלום הערבית בראשות מדינת 20
קטר ואת המאמצים אשר היא משקיעה בפעילות מרוכזת מול החברות הקבועות במועצת הביטחון והאיחוד האירופי, במטרה להגיע לפתרון באמצעות השקת משא ומתן רציני במסגרת זמנית [מחייבת] לפתיחתו ולסיומו תוך שימוש במנגנונים מוגדרים שביאו שלום צודק וכולל באזור.” (עמ' 5)
- אל-חיאת, 8 במאי 2009. 21
- CNN בערבית, 25 באפריל 2007. 22
- ‘Arabs revising peace plan to win Israel backing for two states’. Arab paper: 23
Countries amending clause on ‘right of return;’ Yishai: Peace talks impossible until Gaza fighting ends. By Yoav Stem, May 6, 2009: Arab states are revising elements of a 2002 peace plan to encourage Israel to agree to the establishment of a demilitarized Palestinian state, the London-based paper *al-Quds al-Arabi* reported Wednesday.
- “Arab League delegation to submit new peace proposal to US.” Ma’an News 24
Agency, January 23, 2013.
<http://maannews.net/eng/ViewDetails.aspx?ID=560363>
Arab Times, June 1, 2011, Kuwait City. 25

- Naharnet*, December, 9, 2012, "Qatar Urges Arab Peace Offer Review, Brands Quartet Failure," <http://www.naharnet.com/stories/en/63938-qatar-urges-arab-peace-offer-review-brands-quartet-failure> 26
- אל-אזהר תובע למשוך את יזמת השלום הערבית ולאחד את השורות האסלאמיות על מנת למצוא פתרונות מעשיים לאתגרים שעומדים בפני האומה. (מנארה, 13 באוגוסט 2012) 27
- מקור בערבית: <http://www.alquds.co.uk/index.asp?fname=data/2012/04/04-03/03qpt972.htm> 28
- מקור בערבית: <http://snipurl.com/270pw0f> 29
- Marwan Muasher, "The Death of the Arab Peace Initiative?," *The Atlantic*, November 23, 2011. 30
- מקור בערבית: <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2013/02/the-arab-peace-initiative-the-last-chance-for-a-two-state-s.html> 31
- Teheran backs Arab peace plan, say Saudis. "King Abdullah of Saudi Arabia greets Mahmoud Ahmadinejad who arrived at Riyadh airport for talks." By Tim Butcher, *The Telegraph*, March 5, 2007. 32
- אל-מאלכי במסיבת עיתונאים בקהיר: יזמת השלום הערבית תישאר מהות המו"מ." *Al-Kufiyah Press*, June, 26, 2009. 33
- <http://www.susris.com/2008/12/29/peace-for-the-mideast-prince-turki-al-faisal> 34
- "FM takes part in meeting of Arab Peace Initiative Committee," Breitbart, UPI, January 8, 2013. 35
- Palestinian President Mahmoud Abbas, for his part, told the meeting in Doha that he was opposed to a withdrawal of the offer, warning that it could lead to regional conflict. 36
- מקור בערבית: <http://www.wafa.ps/arabic/index.php?action=detail&id=136170> 37
- מקור בערבית: <http://asharqalarabi.org.uk/barq/b-qiraat-72.htm> 38
- מקור בערבית: <http://www.wafa.ps/arabic/index.php?action=detail&id=136170> 39
- ראיון לסוכנות הידיעות רויטרס ב־10 בינואר 2007. 40
- כך, למשל, היו בסוף פברואר 2013 התפרעויות ברחבי הגדה, ובמיוחד באזור חברון, עקב מותו של האסיר הביטחוני ג'רידאת, שביטאו את התביעה לשחרר אסירים בכלל. 41
- Zeiger, Asher, and the Times of Israel Staff. "Kerry expected to revive 2002 Saudi peace initiative." *The Times of Israel*. March 20, 2013. <http://www.timesofisrael.com/kerry-expected-to-revive-2002-saudi-peace-initiative/> 42
- Ravid, Barak. "Peres to Obama: Coalition will make it difficult for Netanyahu to make progress in negotiations," *Haaretz*, March 22, 2013, <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/peres-to-obama-coalition-will-make-it-difficult-for-netanyahu-to-make-progress-in-negotiations.premium-1.511252> 43
- Joint Statement by the EU High Representative Catherine Ashton and the Foreign Minister of the Russian Federation Sergey Lavrov on Middle East Peace Process, Brussels, 21 December 2012. 44
- "China urges Israel to remove obstacles to peace talks: UN envoy," *Xinhua*, December, 20, 2012. 45
- <http://www.globaltimes.cn/content/751320.shtml>

המדינה	הנושא	מקום בחשיבות	אחוז המסכימים	אסמכתא
לבנון	התערבות זרה	1	23.6	Atallah, Sami. (2012). "Lebanon Country Report." <i>Arab Barometer II</i> . http://www.arabbarometer.org/sites/default/files/countryreportlebanon2.pdf p. 22.
	בעית פלסטיין	2	20.5	
אלג'יר	שחיתות	1	22.4	Jabi, Nasir al-. "Taqrir Haula Istitla' al Barumitir al-'Arabi. (2011). Al-Jaza'ir." http://www.arabbarometer.org/sites/default/files/countryreportyAlgeriaII.pdf p. 24.
	פלסטיין	4	12.4	
מצרים	כלכלה	1	37	'Abd al-Jawad. Ahmad Naji Qahmah and Subhi 'Asilah (2011 Istitla' al Barumitir al-'Arabi, Jumhuriyat Misr al-'Arabiyah, Khuzairan, 2011. Markaz al-Dirasat al-Siyasiyah wal-Istrtijiyah bi-Mu'assat al-Ahram. http://www.arabbarometer.org/sites/default/files/countryreportyegyptII.pdf p. 21.
	פלסטיין	5	4	
ירדן	כלכלה	1	46	Masri, Muhammad al-, (2011), "Istitla' al Barumitir al-'Arabi, al-Urdun." <i>Istratij, Markaz al-Dirasat al-Istratijiyah, al-Jami'ah al-Urduniyah</i> . http://www.arabbarometer.org/sites/default/files/countryreportjordan2_0.pdf p. 40.
	פלסטיין	2	21	
סעודיה	כלכלה	1	49	Sirhan, Sa'ud al-, (2011), "Istitla' al Barumitir al-'Arabi, al-Mamlakah al-'Arabiyah al-Sa'udiyah." http://www.arabbarometer.org/sites/default/files/countryreportsaudi2.pdf P. 16.
	פלסטיין	3	12	

47 ראו דעתו התואמת של ניזאר עבד אל-קאדר, Alpher et al, 2011, p. 33.

48 Julian E. Barnes and Adam Entous, "Panetta: Iranian Threat Spreads, *Wall Street Journal*, February 1, 2013. <http://online.wsj.com/article/SB10001424127887323926104578278231369164640.html>

49 למשל, "יום ירושלים" שנוסד לסמל את התביעה לזכויות "העם האסלאמי" בפלסטיין.

50 <http://www.haaretz.co.il/news/politics/1.1219953>

51 <http://gulffnews.com/news/gulf/uae/general/turkey-sees-arab-peace-plan-key-to-solving-woes-1.50093>

נשיא טורקיה בעת ביקור בערב הסעודית בפברואר 2009: "Turkey sees the Arab peace initiative, mooted by King Abdullah and endorsed by the Arab world, as a means of extricating the Middle East region from its predicament, as well as a panacea for the woes of the region in order to restore its stability and consolidating the pillars of just peace enabling peaceful coexistence of all people in the region." אף השתתף בישיבת ועדת המעקב של שרי החוץ הערביים בנושא יזמת השלום (אל-קאדס, 13 בספטמבר 2011).